

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H. C. van der Ent, Dordrecht - Centrum; Ds. R. Kok, Soest, Ds. H. van Leeuwen, Elburg; Ds. D. Slagboom, Barendrecht; Ds. M. C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn; J. van Heteren, Sliedrecht-Centrum en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE:

Joh. van der Lee, Kwartelstraat 74 2406 EP Alphen aan den Rijn, telef. 01720 - 73814, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen aan den Rijn. Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

Meditatie

DE ZALIGSPREKINGEN (8)

Zalig zijn die vervolgd worden om der gerechtigheid wil, want hunner is het koninkrijk der hemelen.

Matth. 5:10

De Heere Jezus spreekt hier van het zalig zijn dergenen, die vervolgd worden om der gerechtigheid wil. En dat is de heilige wilskracht van het geloof, die verkregen wordt door „De Heere Onze Gerechtigheid” ernstig en biddend te zoeken.

In het beeld Gods ging het om de gerechtigheid, die gekend en beleefd werd, door zichzelf in heiligheid daaraan ten offer te brengen. Geschapen naar Gods beeld en gelijkenis was de mens in de gehoorzaamheid aan God het eeuwige leven beloofd. En van die regel is God bij de openbaring van Jezus Christus niet afgeweken. Wat in de eerste Adam door de mensheid was aanvaard en verloren gegaan, zou door de tweede Adam, als Middelaar van het verbond der genade, opgebracht worden.

En dat hield niet alleen in de bevrijding van de straf, doch ook het verwerven van het recht ten eeuwige leven, door de volmaakte onderhouding van de wet. Als wet der liefde, waarmede de mens versierd was, door gesteld te worden in de gemeenschap met God, bij zijn schepping naar Gods beeld en gelijkenis. Dat bestond in kennis, gerechtigheid en heiligheid. Het kennen van de gerechtigheid had de beleving van de heiligheid ten doel. Om zo door het leven in de gemeenschap met God op te klimmen in de eeuwige heerlijkheid. Waarvan de boom des levens getuigenis gaf.

En toch, al werd de mens door de sprake van de boom der kennis des goeds en des kwaads gewaarschuwd voor ongehoorzaamheid, zo hebben wij door te luisteren naar de vorst der duisternis de gerechtigheid, tot het verkrijgen van het eeuwige leven, prijs gegeven door onze moedwillige ongehoorzaamheid. Wat de mens deed komen in de heerschappij der ongerechtigheid, ten verderve.

En tegenover die hel van ongerechtigheid, heeft de Zone Gods Zijn borgtocht gesteld, op het Goddelijk vragen: „Want wie is hij, die met zijn hart borg worde om tot Mij te genaken, spreekt de Heere”. Toen heeft de Zone Gods geantwoord: „Ik heb lust, o mijn God! om Uw welbehagen te doen en Uw wet is in het midden mijns ingewands”. Waarop de Vader heeft geantwoord: „Gij hebt gerechtigheid lief en haat goddeloosheid, daarom heeft U, o God! Uw God gezalfd met vreugde-olie boven Uw medegenoten”.

En op grond daarvan wordt de Zone Gods genoemd „De Heere Onze Gerechtigheid”. Het is de enige en eeuwig geldende gerechtigheid, die redt van de dood, om deelgenoot te worden van het eeuwige leven. Waartoe de Borg met Zijn borgtocht is verheerlijkt tot aan des Vaders rechterhand. En het is door het Woord des Geestes, dat Hij inspraak bekomt door wederbarende genade in het hart van de zondaar, om die te stellen in de staat der genade. Het gaat in de eerste plaats om het beeld van Zijn gerechtigheid. Want al heeft de Heere bij het scheppen van de ziel haar geschapen naar Zijn beeld en gelijkenis, zo kon dat niet behouden blijven bij de vereniging van ziel en lichaam, door de toerekening van Adams ongerechtigheid. En op grond daarvan heeft de man naar Gods hart gezegd: „Zie ik ben in ongerechtigheid geboren en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen”.

Waarom dan ook door de Heere Jezus ons de noodzakelijkheid van de wedergeboorte op het hart gebonden wordt, met dit woord: „Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, tenzij iemand wederom geboren wordt, hij kan het koninkrijk Gods niet zien”. En al was Nicodemus een leraar in Israël, zo leefde hij toch met zijn godsdienstigheid zorgeloos voort, alsof dat genoeg was voor de eeuwigheid. En dat

komt tot op de dag van heden nog dikwijls voor. Het besef dat wij wedergeboren moeten worden, wordt ons door de Schrift herhaaldelijk op het hart gebonden. Om niet van elders in te klimmen als dief en moordenaar en bedrogen uit te komen. Want het hart dat wederbarende genade leert kennen, gaat steeds meer en inniger bidden om de vernieuwing des gemoeds, tot wasdom van het nieuwe leven der genade. Want in „De Heere Onze Gerechtigheid” is dat nieuwe leven der genade. Het is door de innerlijke geloofsgemeenschap met Hem dat het beeld Gods wordt afgedrukt in het hart. En dat is „kennis, gerechtigheid en heiligheid”.

Door het geestelijk kennen van de Heere kleeft het nieuwe leven de Heere aan, wat het hart doet breken met de dienst der ongerechtigheid. En vanuit die gerechtigheid komt de keus van het nieuwe leven op, om in de vreze des Heeren te mogen leren leven. Het is door Zijn gerechtigheid, dat zij vanuit de staat des doods gesteld worden in die der genade. Wat het wezen des geloofs terstond doet komen tot de aanklevende daad des geloofs. Want het hart is er dan van overtuigd, dat de Heere het waardig is, gediend en gevreesd te worden. En het is de aard van de gerechtigheid, die door Gods Geest het hart versiert, zich daarmede naar buiten te openbaren in de keus van het nieuwe leven. Dat door alle tijden heen is vervolgd geworden. Waarop de Heere Jezus doelt, als Hij zegt: „Zalig zijn die vervolgd worden om der gerechtigheid wil”. En het is de wilskracht van het nieuwe leven, om in afhankelijkheid van Zijn genade Zijn wil te mogen betrachten. Want het hart heeft daarin van uit het nieuwe leven vermaak gekregen.

Het wordt in de leerschool van de Heere Jezus op het hart gebonden, niet de dingen van deze wereld te zoeken. „Maar zoekt eerst het koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid”. En dat is de gerechtigheid van Christus, die Hij door Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid kwam te verwerven. Want daarin is het eeuwige leven. Want in de werkzaamheden van het nieuwe leven, al zijn ze nog zo aangenaam voor het gemoed, is niet de grond der zaligheid. Want die is buiten ons in „de Heere Onze Gerechtigheid”.

Hij heeft in de staat der vernedering van stap tot stap in het doen van de wil des Vaders die gerechtigheid verworven. En het is door de onderwijzingen en werkingen van Zijn Geest, dat Hij het hart daarin steeds meer dierbaar wordt. Ja, onmisbaar, tot verkrijging van de vergeving der zonde en het recht ten eeuwige leven. En het is door Zijn onderwijs in de toepassing daarvan, dat het hart vervrijmoedigd wordt tot de bekentenis de eeuwige dood verdiend te hebben. Zodat zij Hem als geschenk van de Vader en het doen van de wil des Vaders krijgen te omhelzen. Om zo op grond van Zijn gerechtigheid vergeving der zonde en het recht ten eeuwige leven te mogen verkrijgen. Zodat zij in het kleed van Zijn gerechtigheid door de Vader worden aangenomen tot Zijn kinderen.

„Want hunner is het koninkrijk der hemelen”. En dat is het huis des Vaders met zijn vele woningen. En dezulken worden hier vervolgd om was het mogelijk hen uit te roeien, waarvan de oorzaak is in de gerechtigheid van Christus, die hen afkerig doet staan tegenover de werken van ongerechtigheid en eigen gerechtigheid. En dat kan de godsdienstige mens, die genoeg heeft aan de vorm, niet verdragen. Want onder de mantel van eigen gerechtigheid leeft men godsdienstig voort, uit de wortel van ongerechtigheid. Daar de inlijving in Christus tot vernieuwing des levens door hen niet gezocht wordt. Want men leeft er zorgeloos overheen.

Waren degenen die leren leven uit de gerechtigheid van Christus nu maar niet zo scherp in het handhaven van de noodzakelijkheid van wedergeboorte en bekering, dan zou het nog wel gaan. Maar daarin kunnen zij dezulken niet verdragen. En daarin kon

VAN DE ADMINISTRATIE

Van verschillende abonnees, ontvingen wij bij de jaarwisseling, „Gode zegen toegewenst in ons werk voor „Bewaar het Pand”; daarvoor onze dank, en wederkerig voor 1979 's Heeren zegen toegebeden. Alle abonnees hebben inmiddels de acceptgirokaart ontvangen; ons vriendelijk verzoek is, maak er per omgaande gebruik van, wat ons veel werk bespaart.

Aan overbetalingen ontvingen wij, „sinds onze laatste verantwoording”, f 321,50, wat hoop geeft dat velen dat voorbeeld zullen volgen. Via Ds. Hamstra, ontvingen wij van Mevr. Z. te E. f 100,— voor de School te Dundas, daarvoor onze dank. Voor ditmaal konden wij slechts 2 nieuwe abonnees noteren, doch gezien de vele nieuwe abonnees, geboekt in de laatste maanden van 1978 zijn wij daardoor niet ontmoedigd, en bevelen uitbreiding van onze lezerskring, bij u allen aan. Wie verblijdt ons een volgende maal?

Adm.: „Bewaar het Pand”, Kwartelstraat 74, Alphen a/d Rijn, giro 704350.

v.d. L.

Kaïn Abel niet verdragen. Daar het bij Abel ging in zijn offerande aan de Heere om Zijn zoete gunst en zalige gemeenschap. Waarvan de Heere getuigenis gaf. Hij zag Abel in het offer, dat een bloedige offerande was, ontfermend aan. Waarvan de Heere getuigenis gaf. En dat was de erge van Kaïn. Wat zijn hart met bitterheid vervulde. En dat gaat door alle eeuwen heen zo door. Men kan het leven der genade, de verborgen omgang met de Heere, niet verdragen, als vijand van vrije genade.

En toch hebben de levenden met dezulken medeliden. Want zij beseffen wat het is, onbekeerd, en dat is voor eigen rekening, te staan in het gericht. Wat hen doet bidden tot de Heere om de verheerlijking van wederbarende genade in hun hart. Maar nu is het de vraag, hoe die vervolging beleefd wordt? De Heere Jezus zegt, dat het de oprechten is tot zaligheid. Want het is hun geschonken, om Mij nentwil. En niet om enige waardigheid in de mens. Wat door de onderwijzingen en werkingen van de Heilige Geest met steeds meer klaarheid beleefd mag worden. Tot verwondering en aanbidding voor het aangezicht des Heeren. Wat hen dan ook sterkt in het dragen van de smaad der verdrukking. Maar ach, dat is het wat zo weinig beleefd wordt. Want in de beleving van dat innige leven met de Heere is het sieraad van de kerk des Heeren. Wat zou het groot zijn en tot zegen strekken in de kerk, zodat het uit de innerlijke behoefte des harten met meer ernst gezocht mocht worden, om het in de liefde van Christus te mogen betrachten. En het is een les, die ons door het Woord des Heeren gedurig weer op het hart gebonden wordt, tot verbinding aan Hem.

Soest

R.Kok

VAN DE REDACTIE

1. Gideon. We kregen de afgelopen dagen nog verschillende bestellingen op het boek van Ds. Van der Ent binnen. Er blijkt dus nog steeds nieuwe belangstelling voor dit boek te zijn. Vandaar, dat we nog even wijzen op de mogelijkheid het boek bij ons te bestellen, schriftelijk of telefonisch.

2. School voor Dundas en Hamilton. We ontvingen van dezelfde Chr. Geref. diaconie, zoals blijkt uit het rekeningnummer, weer een gift van f 200,— voor de school. Hartelijk dank voor dit meelevende. Het nummer van de Rabobank te Meerkerk ten name van de school is 34.13.58.053. Het gironummer van de bank 129785. Verder kan men desgewenst een gift storten op gironummer 652422 ten name van Ds. G. Blom te Meerkerk.

3. Ontmoetingsdag DV zaterdag 21 april te Sliedrecht. De bedoeling was geweest in dit

nummer de vermoedelijke sprekers te vermelden. We zouden samenkomen om o.a. ook daarover te spreken. Maar de vergadering kon, mede door de weersgesteldheid, niet doorgaan. Onze lezers moeten dus nog even geduld hebben. Maar ze kunnen al vast met deze datum rekening houden en die reserveren voor de ontmoetingsdag. Maar laten we daarbij ook bedenken de afhankelijkheid van de sparende en zegenende hand des Heeren.

B.

DE DORDTSE LEERREGELS 12e les

Hoofdstuk I, artl. 6 (vervolg)

Zoals wij hebben besproken, wijzen de Dordtse Leerregels eerst op het Evangelie, waarin God Zijn eeuwige liefde heeft geopenbaard in de zending van Zijn eniggeboren Zoon in de wereld en op de noodzakelijkheid van het geloof, volgens I Joh. 4:9 en Joh. 3:16. (Zie artikel 2).

De artikelen IV en V lieten ons zien de *tweeërlei uitwerking* van de verkondiging van het Evangelie. Zij, die niet geloven blijven onder de toorn Gods en zij, die geloven, worden van de toorn Gods verlost. Artikel V laat duidelijk uitkomen, dat de oorzaak of schuld van het ongeloof geenszins ligt in God, maar in de mens zelf. In dit verband wijst dit artikel wel duidelijk op de verantwoordelijkheid van de mens en dat niet alleen krachtens zijn schepping, maar ook vanwege het Evangelie, dat hem verkondigd wordt: „Predikt het Evangelie aan alle creaturen. Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden.” (Luk. 16:15, 16).

Maar ligt het dan aan de mens zelf om tot geloof of tot geloven te komen? O neen. Artikel V verklaart duidelijk, dat het geloof een *gave* Gods is. Efeze 2:8; Phil. 1:29. En in aansluiting hierop schrijft artikel VI:

„Dat God sommigen in de tijd met het geloof begiftigt, sommigen niet begiftigt, komt voort uit Zijn eeuwig besluit. Want al Zijn werken zijn Hem van eeuwigheid bekend (Hand. 15:18) en Hij werkt alle dingen naar de raad van Zijn wil (Efeze 1:11).

Zo komen onze leerregels tot het diepste geheimnis van Gods eeuwige verkiezing, berustend op Zijn eeuwig besluit. Dat wil dus zeggen, dat „het geloven in Christus” geen voorwaarde is om verkoren te zijn en ook niet, omdat God van eeuwigheid voorzien heeft, wie er in Hem zullen geloven, gelijk de Remonstranten leren, en dat God die dus zou uitverkoren hebben. Zo maken zij Gods besluit afhankelijk van het geloof. Want zij zien het geloof als een werk van de mens zelf. Zo heeft God ook niet sommigen met geloof begiftigd, omdat zij geschikter of waardiger zouden zijn dan degenen, die Hij niet met geloof begiftigt. Artikel IX zal dit nader verklaren. We hopen dus later hierop terug te komen D.V.

Het gaat nu over de PRAEDESTINATIE of VOORVERORDINERING, over de VERKIEZING en VERWERPING.

Beide berusten op Gods besluit van eeuwigheid. Bij artikel VII hopen we D.V. nader iets te zeggen over de leer van hen, die de verkiezing zien als een doorgaand besluiten van God, dus niet...af zijn.

De „voorverordining” is de kern, het hart van al Gods besluiten. Want Gods besluiten gaan over *alle* dingen, ja, over de kleinste dingen.

Zo ligt dus de VERKIEZING vast in Gods besluit. Zij is onveranderlijk. Daarin ligt de vastigheid van Gods Sion, tot rijke troost voor haar, zoals er staat in het slot van artikel VI.

Naar deze voorverordining werkt God!

We lezen: „Naar welk besluit Hij de harten der uitverkorenen, hoewel zij hard zijn, genadiglijk vermurwt en buigt om te geloven.”

De harten van de uitverkorenen zijn ook van nature boos, gelijk die van alle mensen. O, welk een nederbuigende genade is het, wanneer Gods Geest die harde harten verbreekt, vermurwt, zoals een steen verbrijzeld wordt tot puin. Is zo ook uw hart, lezer(-es), al klein gemaakt? U bent mogelijk niet een uiterlijke „wereldling” geweest, uitbrekend in het zondekwaad, maar een net, vroom, kerkelijk mens. Op zichzelf is dat nog één voorrecht door Gods algemene

goedheid. Maar dan is evenzeer uw hart zo hard en boos. Waarin komt dit uit? Wel, omdat het juist als een vroom mens u tegen de borst stuit, wanneer Gods Woord ons zegt, dat we nochtans een vijand zijn van God en van onze naaste. En we doen juist zoveel voor Gods Koninkrijk en voor onze naaste!

Wanneer echter Gods Geest het vrome hart verbrijzelt, dan worden al deze vermeende gerechtigheden een „wegwerpelijke kleed”. Nu zegt ons artikel, dat God het harde hart verbrijzelt en buigt...om te geloven! Hoe zit dat?

Bedoelt het artikel te zeggen „om te geloven” dat men een uitverkorenen is? Neen. Zulk een verbrijzeld hart ziet zich juist als verloren voor God liggende, zoals de tollenaar in de tempel, die uitriep, slaande op zijn borst, „O God, wees mij zondaar genadig!”

De Heilige Geest werkt in de wedergeboorte het BEGINSEL van het zalmakend geloof in het hart. Vrucht van dit beginsel is, dat het hart verbroken wordt, want het is een levend beginsel, dat zich openbaart in een „droefheid naar God, die een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt” (II Kor. 7:10). Dit beginsel van het geloof blijft anderzijds niet staan bij het zien en het belijden van het harde hart. Het openbaart zich ook in een innige behoefte aan verlossing uit de ellendestaat. Zie het bij die tollenaar in de tempel. Een eigenschap van dit beginsel des geloofs is dan ook, dat het zich gaat richten op het Voorwerp van het geloof en dat is de Drieënige God in Christus, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft. In dat Woord wordt voor de ontdekte zondaar de weg der zaligheid voorgesteld en ontsloten door de toepassende werking van de Heilige Geest. En dié Geest is het, die het geloof ook versterkt, opdat het vaak bestreden hart zal komen tot een „opwassen in de genade en kennis van Christus” naar II Petr. 3:18.

We menen, dat dus het „om te geloven” heenwijst naar wat de Heidelbergse Katechismus in Zondag 7 vraagt: „Wat is dan een christen nodig te geloven? Dan luidt het antwoord: „Al wat ons in het Evangelie beloofd wordt, hetwelk ons de artikelen van ons algemeen en ongetwijfeld Christelijk geloof in een hoofdsom leren.”

In de derde plaats zien wij in de voorverordining Gods barmhartigheid en rechtvaardigheid geopenbaard, zoals artikel IV beschrijft.

Wat komt deze omschrijving duidelijk overeen met wat we lezen in artikel XVI van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, namelijk:

„Wij geloven, dat het gehele geslacht van Adam, door de zonde van de eerste mens in verderfenis en ondergang zijnde, God Zichzelf zodanig heeft bewezen als Hij is, te weten: barmhartig en rechtvaardig. Barmhartig, doordien Hij uit deze verderfenis trekt en verlost degenen, die Hij in Zijn eeuwige, onveranderlijke raad uitverkoren heeft in Jezus Christus, onze Heere, zonder enige aanmerking hunner werken. Rechtvaardig, doordien Hij de anderen laat in hun val en verderf, waarin zij zichzelf geworpen hebben.”

De Voorverordining omvat dus de verkiezing en de verwerping. In dit Gods-besluit zijn beide begrepen, als namelijk een PERSOONLIJKE verkiezing en een PERSOONLIJKE verwerping en wel als gevolg van de verkiezing der uitverkorenen, zoals het artikel verklaart: „Maar degenen, die niet uitverkoren zijn, naar Zijn rechtvaardig oordeel in hun boosheid en hardheid laat.”

De verkiezing geldt dus de NIEUWE VERKOREN MENSHEID, het lichaam van Christus, waarvan Hij het Hoofd is. De verwerping gaat over al degenen, die dus niet geloven. Zij vormen geen eenheid. Zij zijn de losse takken, die wel aan de Wijnstok Christus „uiterlijk” verbonden waren, maar niet in levensgemeenschap met Hem stonden en dus geen vrucht uit Christus droegen. Dié worden afgehouden en in het vuur geworpen. Ontroerende gedachte! Zij zullen in de hel allen tegen elkaar zijn en God en hun naaste eeuwig haten. Over hen zal eeuwig branden Gods rechtvaardig oordeel.

Daartegenover: eeuwige onpeilbare verkiende liefde en barmhartigheid Gods! Dat God dezulken verkoren heeft en zaligt, die evenzeer dat rechtvaardig oordeel Gods verdiend hebben. O, eeuwig wonder! IN dié mensen een welbehagen.

Is deze leer der verkiezing voor velen tot grote ergenis, ja, vrezende harten er zulk een strijd over kunnen hebben, uiteindelijk zal

dit geheimnisvolle stuk „alzo de heilige en Godvrezende zielen onuitsprekelijke troost geven.”

E.

v. L.

De verlossing hier is niet volkomen (2)

De vraag kan nu gesteld worden: waarom de verlossing hier niet volkomen? Wat is het Goddelijk geheim daarvan? De Heere moet er toch wel een bijzondere bedoeling mee hebben, om in dit leven niet volkomen te verlossen. Immers hoeveel zonden zijn er niet vanuit het overgebleven vlees? En door dat overgebleven vlees zijn zelfs de allerbeste werken der heiligen met zonde bevlekt. Waarom, waarom dan toch verlost de Heere in dit leven niet volkomen?

Ik kan de Goddelijke bedoeling daarvan het best aangeven met de woorden van de Dordtse Leerregels. „Daardoor is er gestadig oorzaak om zich voor God te verootmoedigen, de toevlucht tot de gekruisigde Christus te nemen, het vlees hoe langer hoe meer door de Geest des gebeds en heilige oefeningen der Godvruchtigheid te doden, en naar het eindperk der volmaaktheid te zuchten, totdat zij, van dit lichaam des doods ontbonden zijnde, met het Lam Gods in de hemelen zullen regeren.”

Vierderlei bedoeling wordt hier genoemd. Allereerst: het nog niet volkomen geeft gestadig oorzaak om zich voor God te verootmoedigen. Het overgebleven vlees moet er voor zorgen dat de kinderen Gods sterven aan hun hoogmoed. Dat overgebleven vlees wordt als een scherpe doorn. Smartelijk, pijnlijk. Omdat ze God hebben liefgekreten en omdat ze de ere Gods leren bedoelen, willen ze ervan verlost worden. Maar ze leren als Paulus spreken; „mij is gegeven, opdat ik mij niet zou verheffen.” Hier is zelfkennis. Het streven van het vlees is de verheffing. Boven anderen uit, naast God, boven God. Wat willen worden, wat willen zijn. Slagen, arriveren, zichzelf behagen, zich op de borst slaan. Die oerzonde speelt door op het terrein van de genade. En nu gebruikt God juist dat overgebleven vlees om die zonde de doodsteek te geven. Het overgebleven vlees wordt tot een scherpe doorn, een gestadige oorzaak om zich voor God te verootmoedigen, om slechts als goddeloze om niet gerechtvaardigd te worden door God, om slechts als vijand met God verzoend te worden uit louter genade. God heeft dus geen volk, dat afbekeerd is, dat er al reeds is. We moeten er goed op letten, dat de waarachtige zelfbeproeving nooit met optellen begint. De liefhebber van zichzelf begint daarmee. Dat is degene, die zijn vlees, zijn ik wil sparen, en dát de hemel in wil dragen. De waarachtige zelfbeproeving begint altijd met het bedenken van de zonden, de overtredingen van de wet Gods en de daaraan verbonden vervloeking. De vraag is altijd weer: funktioneert de wet Gods in mijn leven? Leer ik te blikken in die spiegel, meer en meer? O dat is pijnlijk voor het vlees, geen verwachting meer van dat vlees over te houden. Niet meer als vroom en bekeerd mens boven anderen uit te kunnen. maar het is noodzakelijk om te komen van behagen tot al meer mishagen, en van hoogmoed tot al meer ootmoed. Verder nog, en dat brengt ons tot de tweede bedoeling.

De tweede bedoeling van God van het niet-volkomen verlossen hier is, dat er gestadig oorzaak is om de toevlucht tot de gekruisigde Christus te nemen. Let er goed op: de toevlucht tot de gekruisigde Christus, tot Hem Die als de Gevloekte aan het kruis stierf. Neen - niet de toevlucht nemen tot mijn geloof, tot mijn bekering, tot mijn goede werken, tot mijn bevinding, zelfs niet tot die tekst of dat versje van vroeger, tot dat wat geweest is. We kunnen dat gebruiken om ons overeind te houden. Een soort windscherm om ons te beschermen tegen de stormwind van de Heilige Geest, Die niet anders bedoelt dan staande mensen omver te blazen en te werpen op de Christus, en om al meer omver te blazen en al meer te werpen op Christus. Gestadig oorzaak - welk een heerlijke bedoeling van God dan om hier niet volkomen te verlossen, om de oude mens nog te laten. Nu kunnen de kinderen Gods niet anders dan gaan leven uit de Gekruisigde, uit Zijn volkomenheid, om uit Zijn volheid bediend te worden met genade voor genade. U kunt hier ook denken aan dat prachtige beeld: wortelen. Ze wortelen, ze slaan de wortels uit in de Gekruisigde, om alzo te

wassen, te groeien. Er is veel kracht van de Heilige Geest voor nodig dat er oorzaak is om de toevlucht tot de Gekruisigde te nemen. Echter er is nog meer kracht van de Heilige Geest voor nodig dat er gestadig oorzaak is om de toevlucht te nemen tot de gekruisigde Christus.

De derde bedoeling van de Heere van het niet volkomen verlossen hier is, dat er ook gestadig oorzaak is om het vlees hoe langer hoe meer door de Geest des gebeds en heilige oefeningen der Godvruchtigheid te doden. Het overgebleven vlees moet de oorzaak zijn van een voortdurende strijd, een strijd tegen dat overgebleven vlees, een strijd om het te.....doden. Een gearriveerd mens en ook iemand, die bouwt op wat hij heeft onderhouden, kent die strijd niet. Wie over die strijd spreekt, krijgt protesten. Men begrijpt niet. Men blikst verwonderd op. Wie die strijd niet kent, laat de binnenkamer leeg en is plooibaar ten aanzien van de wereldse dingen. Wie die strijd kent, weet; ik kan slechts strijden door de Geest des Gebeds. Zulk een laat juist vandaag de binnenkamer niet leeg.

„Door de Geest des gebeds”, dit gaat voorop. Echter dan ook „door heilige oefeningen der Godvruchtigheid.” Dat is beproeven wat Gode behagelijk is. Dan is het niet hoever kan ik meegaan met de wereld, maar in alles: „Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal.”

De vierde bedoeling Gods waarom Hij hier niet volkomen verlost is, dat er ook gestadig oorzaak is „om naar het eindperk der volmaaktheid te zuchten.” De kinderen Gods verwachten het al minder van beneden, dat ze hier nog eens volmaakt, afbekeerd zullen worden. Juist door dat hier niet-volkomen gaan ze zuchten, zuchten niet vanwege allerlei kruis en moeite, maar om des Heeren wil - zuchten naar de volmaaktheid straks. „O heerlijk erf, gij kunt mijn ziel vervoeren.” Dit brengt onherroepelijk mee dat ze vreemdeling worden hier beneden, pelgrim-reizigers naar de stad die fundamenten heeft. Er komt heilige concentratie op dat wat komen gaat. Toegespitste verwachting op grond van de belofte Gods.

Ook hier moeten we zeggen; welk een wijsheid van God om in dit leven niet volkomen te verlossen. Zou het hier zijn als in de hemel; geen scheiding meer, voortdurend de nabijheid Gods - er zou geen heimwee komen naar de hemel, geen uitzien naar de wederkomst van Christus. Juist omdat er steeds weer de scheiding is door de zonde, gaan ze zuchten en al meer zuchten: ach, Heere, wanneer zal ik naad'ren voor uw ogen, in uw huis Uw naam Volmaakt verhogen. Om alleen maar kind te zijn, volmaakt, in het Vaderhuis.

Zo heeft de Heere er zijn wijze bedoeling mee om hier in dit leven niet volkomen te verlossen.

Eris geen plaats voor gearriveerdheid. Er is de werkelijkheid van nu. De gebroken situatie. Een klein beginsel van het nieuwe dat komen gaat.

Zeker - de kinderen Gods zijn in Christus reeds in de hemel gezet. In Christus ziet de Heere ze reeds als volmaakt. Zonder smet en zond'èr rimpel. Maar in zoverre ze hier nog op aarde zijn - ze zijn nog niet wat ze zullen zijn. Ze moeten ook nog sterven. Eigenlijk - ze mogen sterven d.i. het lichaam der zonde afleggen. Dit is toch hun grootste begeerte: niet meer te hoeven zondigen, niet meer de Heere bedroeven.

Zolang dit niet is, zijn ze er nog niet. Daarom zo lang ze hier zijn, komt het bevel: „zegt de kinderen Israëls dat zij voorttrekken!”

Doornspijk

P. van Zonneveld

KOM OVER EN HELP STRIJDENDE KERK

Een vervolgd kerk is er altijd geweest. Gods Woord en de Kerkgeschiedenis bevestigen dat. Ook anno Domini 1978 wordt het honderden miljoenen mensen in vele landen onmogelijk gemaakt de Naam van de Heere, onze God, openlijk en in de gemeenschap der heiligen te belijden.

Geen middel wordt door de atheïstische overheden onbepoofd gelaten om de Kerk des Heeren definitief uit de samenleving uit te bannen. Meer en meer worden de voetstappen van de antichrist gehoord. We staan niet zo vaak stil bij al dat onnoemelijke grote leed dat om Christus wille wordt gedragen en blijmoedig in Zijn kracht wordt verdragen. Het is ver weg, we kennen de situaties en de personen niet. Van tijd tot tijd worden we opgeschrikt door

de berichtgeving in de pers over de verdrukte Kerk van Christus en opnieuw bepaald bij hun lijden. Moge dit eenvoudige bulltin van Uw stichting “KOM OVER EN HELP” daartoe dienen en U opwekken deze met recht strijdende kerk in uw gebeden en gawe te gedenken.

TER ORIENTATIE

Uit verschillende vragen naar aanleiding van vorige akties is ons gebleken, dat onze stichting “KOM OVER EN HELP” weinig bekendheid geniet in de kring die zij vertegenwoordigt. Enerzijds heeft dit ons niet te verwonderen. De aard van dit werk vereist nu eenmaal dat het in alle stilte wordt verricht. Daarom is in de afgelopen jaren zoveel mogelijk onnodige publiciteit vermeden. Anderzijds vereisen de voortgang en de gewenste uitbreiding van het werk dat wij U periodiek aan ons bestaan herinneren. Dan wordt enige informatie beslist noodzakelijk.

Er zijn, zoals U wellicht bekend is, een aantal stichtingen die zich met dit werk bezig houden. In vrijwel alle gevallen hebben deze stichtingen en comités hun eigen achterban, die hen steunt. Hetzelfde kan gezegd worden van “KOM OVER EN HELP”. Wij hebben ons van meet af aan gericht tot de gereformeerde gezindte, zoals die haar afspiegeling vindt in het comité van aanbeveling. Aan begunstigers uit deze kring dankt de stichting haar bestaan en voortbestaan.

Het zal u duidelijk zijn dat we Uw gaven zoveel mogelijk ten goede laten komen aan die christenen, waarmee wij ons in geestelijk opzicht verwant weten. Immers, Gods Woord zegt ons goed te doen aan alle mensen, maar meest aan de huisgenoten des geloofs.

TER INFORMATIE

- De stichting is voortgekomen uit het werk van enkele partikulieren in Hongarije in de beginjaren '70. In januari 1974 vond de officiële oprichting plaats.

- De stichting heeft tot grondslag de Bijbel als het onfeilbare Woord van God, overeenkomstig reformatorisch belijden, zoals verwoord in de drie formulieren van enigheid.

- De stichting heeft ten doel het verlenen van geestelijke, materiële en financiële hulp aan vervolgd christenen achter het ijzeren gordijn.

- De administratie van de stichting wordt gecontroleerd door het accountantskantoor “De Bruijn en Hollemans”, Burgemeester Martensstraat 8 te Gouda.

AKTIVITEITEN

Met dankbaarheid kunnen we constateren dat ons werk zich in de afgelopen jaren aanzienlijk heeft uitgebreid. Dit werd onder andere mogelijk gemaakt door Uw steun.

De hulp heeft zich vooral geconcentreerd op Roemenië en Hongarije. Vooral in Roemenië is de situatie uiterst moeilijk. Het is altijd erger dan u zich bij het lezen van eventuele berichten hierover, kunt voorstellen. Het is als buitenstaander welhaast onmogelijk contact te krijgen met de ondergrondse kerk. Het bezoeken van predikanten is absoluut verboden. Iedere hulp resulteert voor de betrokkenen in harde sancties van de overheid in geval van ontdekking. Veel wordt er door de christenen geleden in dit land.

Het is ons niet mogelijk u nader te informeren over de geboden hulp in Roemenië. Altijd wordt ons ter plaatse op het hart gedrukt geen enkele ruchtbaarheid aan de zaak te geven, vanwege de mogelijkheid van herkenning, waardoor hulpverlening onmiddellijk is afgelopen, om van de vele moeilijkheden voor deze christenen maar te zwijgen.

Ook mochten wij betrokken zijn bij de hulpverlening aan christenen in Rusland, via een buitenlandse zusterorganisatie. Zoals U bekend, zijn de mogelijkheden daar nog beperkt, aangezien de grenscontroles zeer streng zijn en een voortdurend politieel toezicht onvermijdelijk. Menselijkerwijs staan we welhaast voor een onmogelijke opgave, maar we ervaren dat ook hier de Heere op vaak wonderlijke wijze de gesloten deur voor Zijn Evangelie opent.

In Tsjecho-Slowakije zijn de eerste contacten gelegd. Het zal nog enige tijd duren voor wij hier een betrouwbare operationele basis hebben. De grote moeilijkheid waarmee we steeds geconfronteerd worden is de infiltratie van handlangers van het regime in kerkelijke posten. Wie is betrouwbaar. Moge de Koning der Kerk ons ook hier leiden door Zijn Heilige Geest.

VOORBEELDEN VAN HULPVERLENING.

Onderstaande gegevens kunnen illustratief zijn voor de besteding van giften gedurende het afgelopen jaar.

-Bijna 7.000 Bijbels, Evangelien, kinderbijbels, Heidelberger catechismi en stichtelijke werken zijn in genoemde landen gedistribueerd.

-Voor de kerkelijke arbeid onder jeugdigen, het-

geen in de meeste landen een verboden zaak is, hebben we aan predikanten die dit aandurven het benodigde materiaal ter beschikking gesteld.

-Financiële en materiële steun zijn gegeven voor de bouw en de noodzakelijke restauratie van vergader-ruimte in de verschillende landen.

-Goede theologische boeken geven we aan studenten die zich voorbereiden op de dienst des Woords. Er is groot gebrek aan studieboeken, vooral aan bijbelcommentaren. Zo er al iets verschijnt op theologisch gebied in deze landen, dan is het duidelijk marxistisch van aard en inhoud.

-Een groot aantal gezinnen van predikanten en gemeentelieden, in diepe armoede levend, steunen we maandelijks zodanig dat zij een aanvaardbaar bestaansminimum hebben.

-We hebben ook een gezin geadopteerd waarvan de kostwinner zich door het volgen van de theologische studie voorbereidt op het ambt van predikant.

-Voorts werken we veel met cassettes en bandrecorders. Dit is voor vele gemeentelieden die veraf wonen en niet over vervoer beschikken, een uitkomst. Evenzo voor de zieken en oude van dagen.

-Een bromfiets hebben we gegeven aan een predikant die slecht ter been is, zodat hij nu in staat is zijn uitgestrekte gemeente te bezoeken. Verschillende van dergelijke gevallen staan het volgende jaar DV op de nominatie. Met Uw hulp kunnen we ook deze projecten verwezenlijken.

-In voorbereiding van vertaling en ook in druk zijn verschillende boeken.

Door ouderen, maar vooral de jeugd christelijke lektuur in handen te geven, kunnen we nog wat oproeien tegen de niet aflatende stroom van onchristelijke en atheïstische lektuur, die in deze landen wordt uitgegeven en waardoor de mensen worden geïndoktrineerd en geestelijk vergiftigd. Dit waren maar enkele voorbeelden. Daarnaast zijn er verschillende andere activiteiten geweest die we niet mogen vermelden, aangezien dit schade zou kunnen berokkenen aan de betrokkenen en aan het werk van de stichting.

Hopelijk kunt U daarvoor begrip opbrengen.

FINANCIEEL OVERZICHT 1978

In de periode van 1 januari tot 1 november 1978 hebben we aan giften en collecten ontvangen f.107.455,-.

De uitgaven bedroegen in hetzelfde tijdvak f.95.105,-, waarvan f.38.726,- voor Bijbels en geestelijke lektuur en f.45.593,- voor materiële en financiële steun aan behoeftigen.

De onkosten voor vergaderingen, administratie, akties, telefoon, porti e.d. bedroegen slechts iets meer dan 2% van de totale uitgaven, n.l. f.2.169,-.

FINANCIELE AKTIE 1979

Het is meer dan een jaar geleden dat wij U voor het laatst een bijdrage hebben gevraagd voor de voortzetting van ons werk onder de christenen achter het ijzeren gordijn. Velen van U hebben de noodzaak van deze hulpverlening mogen inzien en hebben getoond een deel van de lasten van hun verdrukte medechristenen te willen dragen.

Zo de Heere wil en wij leven, hopen we dat U ook in het nieuwe jaar de nood van de vervolgd kerk wilt blijven lenigen door Uw gebed en gawe.

In vorige jaren waren het vooral partikulieren die ons werk regelmatig steunden; afgelopen jaar hebben ook verscheidene kerkeraden blij gegeven van hun medeleven met de broeders door het houden van een collecte.

Wij hopen dat we ook nu weer op U kunnen rekenen.

De voortzetting en de uitbreiding van de hulpverlening noodzaken ons andermaal in alle vrijmoedigheid een beroep op U te doen deze liefdearbeid te blijven ondersteunen. Moge de Heere U en ons de noodzaak van ook deze arbeid in Zijn Wijngaard op het hart binden, het gebed onder ons vermenigvuldigen en Zijn onmisbare zegen aan onze gawe en arbeid voor de vervolgd kerk verbinden.

Naast de Heere zeggen wij U, in naam van alle voor U onbekende, maar bij God bekende verdrukte christenen, hartelijk dank.

COMITE VAN AANBEVELING

Ds. J. van Vliet, Aagtekerke
Ds. F. Mallan, Rhenen
Ds. A. Vergunst, Veen
Ds. J.v.d. Poel, Ede
Ds. J. Koster, Barneveld
Ds. P. Beekhuis, Noordeloos
Ds. E. du Marchie van Voorthuizen, Leersum
Ds. D. Slagboom, Barendrecht
Ds. J. van Haaren, Amersfoort
Ds. D. Hakkenberg, Lisse
Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht
Ds. L. Blok, Capelle aan de IJssel.

Naschrift. Het bestuur van de stichting “Kom over en help” te Bodegraven, postbus 215, verzocht ons het bovenstaande ter kennis van onze lezers te brengen. Gaarne voldoen we aan dit verzoek. We

hebben als eens eerder aandacht voor deze stichting gevraagd. We kunnen haar werk van harte aanbevelen.

B.

GROOT NIEUWS EEN RAMP VOOR DE KERK

Zo luidt de titel van een brochure, geschreven door A. Bergsma, en uitgegeven door de Gereformeerde Bijbelstichting.

De schrijver zorgde enkele jaren geleden voor een brochure, die tot titel had: „Het meesterstuk van de duivel”. Daarvan hebben inmiddels 50.000 exemplaren hun weg gevonden. De nieuwe brochure is een uitgebreide herdruk van de vorige.

We lezen op blz. 4 o.a. het volgende:

„En nu wij op het einde der eeuwen gekomen zijn tracht de satan HET WOORD te verzwakken met misleidende vertalingen z.a. „Groot Nieuws voor U” en andere parafrasen van de Bijbel. Dit is echt niet te veel gezegd zoals we uit het verdere zullen zien. Met deze vertalingen, de z.g. dynamisch-chequivalente, die formeel beslist niet gelijkwaardig zijn aan het oorspronkelijke, bereikt de satan evenveel, zo niet veel meer, dan dat hij in de voorbije eeuwen ooit heeft kunnen bereiken. Samen met Rome, de macht achter de contra-reformatie, worden thans „bijbels” uitgegeven met een aantal teksten waarmede de *Godheid van Christus, de maagdelijke geboorte van Jezus, het bloed der verzoening, het ware zaligmakende geloof en de noodzaak der waarachtige bekering* is wegvvertaald of aanmerkelijk verzwakt of geheel corrupt zijn weergegeven. Niet alleen wordt op deze wijze ons het Woord ontfutseld, maar ook de daarop gegronde belijdenisschriften zoals vervat in de Drie Formulieren van Enigheid. Daarom noemden wij „Groot Nieuws” een ramp voor de kerk.”

Met veel bewijsmateriaal staft de schrijver dit. Op allerlei wijze laat hij zien, welke gevaren er in „Goed nieuws voor u” schuilen. De hele brochure is een waarschuwing tegen deze list van de duivel en een opwekking om te blijven bij de waarheid, zoals die door de Staten-Vertaling tot ons komt.

We zouden hier verschillende voorbeelden kunnen noemen door aanhalingen uit de brochure, maar we menen dat we er beter aan doen allen op te wekken om zich deze brochure aan te schaffen en zich de inhoud eigen te maken. We zouden deze raad vooral willen geven aan hen, die mogelijk al min of meer beïnvloed zijn door of gewonnen zijn voor „Goed Nieuws” en andere nieuwe vertalingen, omdat die de mensen meer zouden aanspreken. Het gaat er om, dat het Woord des Heeren op een rechte wijze wordt vertaald en zo tot ons komt. En om het recht te verstaan hebben we dan ook nog nodig de toepassing van de Heilige Geest. Tenslotte willen we nog vermelden wat de stichting bij de toezending van de brochure schreef:

„De vele aanslagen op Gods Woord, die zich wereldwijd openbaren in de nieuwere theologie en onwaarachtige oecumene, noodzaken de kerk der Reformatie reeds lang hiertegen met klem te protesteren. Het is ontstellend te weten, dat deze parafrase van de Bijbel, oorspronkelijk bedoeld als missionaire „vertaling”, haar weg heeft gevonden op de scholen, verenigingen, tot in de kerken toe en dit alles tot grote schade van het opkomende geslacht.

De brochure is te verkrijgen bij het secretariaat van de Gereformeerde Bijbelstichting, Mauritsweg 60, Dordrecht.

B.

VOLK TUSSEN EEUWIGHEID EN EENZAAMHEID 1.

Ds. P. den Butter, thans predikant van de Free Reformed Church te Hamilton, schreef een belangrijk boek onder bovengenoemde titel. Het is in een mooie band uitgegeven door „De Orchidee” b.v. te Lisse. Het kost f. 34,90. Al enkele maanden geleden werd dit boek aangekondigd.

Met bijzondere belangstelling hebben we dit boek gelezen en we houden er ons van overtuigd, dat velen zich dit boek willen aanschaffen. Enerzijds, omdat de schrijver hier bekend is. Hij is jarenlang predikant geweest van de Chr. Geref. Kerk te Bunschoten. Hij had een eigen plaats in het kerkelijke leven. Hij gaf hier al blij van veel liefde voor het

Joodse volk. Velen maakten met hem reizen naar het land Israël. Hij had zelf daar willen arbeiden, maar de weg via de kerkelijke deputaten werd voor hem niet geopend. Dat bracht hem in de middellijke weg in Toronto om daar een kleine gemeente te dienen en zo mogelijk ook onder de vele Joden in die wereldstad te gaan evangeliseren. Daar heeft hij ook dit boek geschreven. Anderzijds zullen velen dit boek willen lezen vanwege de inhoud. Het gaat immers over het volk der Joden, het uitverkoren volk, dat nog het volk der verkiezing is om der vaders wil.

We willen in enkele artikelen aandacht aan dit boek besteden. Wellicht, dat dit er toe zal aansporen dit boek te kopen en het zelf te lezen. Daar zal men geen spijt van hebben. Ds. den Butter heeft de gave om zijn gedachten duidelijk onder woorden te brengen. Hij zoekt daarbij de Schrift te laten spreken. We behoeven het heus niet in alles met de schrijver eens te zijn. Want wie spreekt het laatste woord in deze zaak, die velen bezig houdt? Wie heeft in elk opzicht het rechte licht over de uitspraken van Gods Woord? Maar al komen er vragen op, we zullen toch moeten erkennen, dat Ds. den Butter een belangrijke bijdrage gegeven heeft voor het verstaan van de Heilige Schrift ten aanzien van die gedeelten, die handelen over het volk Israël en over de toekomst van het volk, dat uit Abraham is voortgekomen.

Het boek behandelt aspecten van Gods wondervolle weg met Israël. De titel van het boek is treffend gekozen. Het boek is verdeeld in 7 hoofdstukken en wel: 1. verkiezing, 2. vervolging, 3. verblinding, 4. verwachting, 5. vergadering, 6. verlossing en 7. vervulling.

Boven elk hoofdstuk zijn enkele verzen uit verschillende bijbelboeken afgedrukt. Zo b.v. het eerste hoofdstuk Genesis 12:1-3. Deuteronomium 7:6-8, Jesaja 43:21 en Romeinen 11:29.

De schrijver laat een verantwoording voorafgaan. Hij wijst op de verwarring, die er over Israël heerst en vraagt of dit boek aan de verwarring zal bijdragen en dan zegt hij verder:

Om eerlijk te zijn is dit boek juist ontstaan uit het besef dat er zoveel verwarring is. Wat is waar? Wat moeten we geloven? Is het zo, dat Israël geen rol meer speelt in Gods heilsplan en dat Israëls plaats is overgenomen door de kerk? Of is het juist zo, dat de kerk niet in de plaats van Israël gekomen is, maar een geheel eigen functie heeft en straks weggenomen wordt, waarna Israël weer het centrum van de wereld wordt als Christus in Jeruzalem zal regeren? Welke van deze twee opinies is juist? Of zijn er nog andere mogelijkheden? Is er nog ruimte voor een ander standpunt?

Voor- en tegenstanders van elk van deze twee meningen zijn voortdurend bezig met het weerleggen van elkaars argumenten. En we krijgen de indruk, dat we telkens weer gedwongen worden het met een van de twee eens te zijn. Echter, is dat zo? Deze vraag - en vele andere vragen, die echter met deze ene vraag ten nauwste samenhangen, - vormt de aanleiding tot het schrijven van dit boek.

Hieraan mag worden toegevoegd, dat mijn verblijf in Canada mij bovendien in aanraking gebracht heeft met een soort lektuur, die niet nagelaten heeft mij in steeds groeiende mate te boeien, namelijk de geschriften van de Engelse en Amerikaanse Puriteinen uit de zeventiende en achttiende eeuw. Ook zij hebben aandacht gegeven aan de vragen rondom Israël. Was hun benadering van de vragen die hier liggen toch niet een andersoortige dan in onze tijd gezien wordt? Het bleek alleszins de moeite waard naar hun getuigenissen te luisteren. Het geluid dat zo lang verstomd is geweest, verdient opnieuw gehoord te worden.

In de discussie rondom Israël worden bepaalde dingen steeds weer gezegd (te vaak?). Andere dingen worden niet of nauwelijks genoemd, hoewel ze toch van groot belang geacht mogen worden. Dit boek wil een bescheiden poging doen hier en daar wat accenten te plaatsen, die in de algemene discussie wellicht wat teveel gemist worden. Ondertussen voert de schrijver niet de pretentie dat voor hem alles doorzichtig is. In genen dele!

Het is niet de opzet polemië te bedrijven. In een discussie over een zaak, waarover de meningen zo uiteenlopen is het echter ook weer niet mogelijk elke polemische noot te vermijden.

Moge deze bijdrage aan de discussie echter vooral een bijdrage zijn aan de versterking van de liefde tot hen, die hoewel „vijanden”, tegelijkertijd toch ook „beminden” zijn. Ja, moge het een bijdrage zijn tot stimulering van het gebed om de komst en de openbaring van Gods rijke genade in Israël en ... de wereld.

We hebben gemeend er goed aan te doen het bovenstaande geheel over te nemen, omdat we zo enig inzicht kunnen krijgen omtrent de zaak, waarvoor de schrijver van het boek onze aandacht vraagt.

Het ligt in onze bedoeling een en ander uit het boek in enkele artikelen weer te geven. We willen dan ook enkele opmerkingen maken en vragen stellen. B.

VOOR DE JEUGD

Beste Jongelui!

De brief van Paulus aan Filemon. 36

„...nu voortaan niet als een dienstknecht, maar meer dan een dienstknecht, namelijk een geliefde broeder, inzonderheid mij, hoeveel te meer dan u, beide in het vlees en in de Heere.”

Fil.: 16

Paulus heeft dus aan Filemon geschreven over het grote wonder dat de Heere in het leven van Onesimus verheerlijkt had. Hij was tot bekering gekomen. En daar zou Filemon ook goed mee zijn. Want echte bekeerde knechten zijn goede knechten. Daar is natuurlijk niet mee gezegd, dat alle goede knechten ook bekeerde knechten zijn.

Want het kan wezen dat men een goede knecht is, en toch niet bekeerd is. Ik denk b.v. aan de rijke jongeling. Als je die in dienst gehad zoudt hebben, je zoudt er ongetwijfeld een goede knecht aan gehad hebben, en toch was de arme jongen niet bekeerd. Hij had wel de gedaante van de Godzaligheid, maar hij miste de kracht daarvan. Gelukkig dat goede onbekeerde knechten toch ook nog bekeerd kunnen worden.

Wanneer daarentegen een „bekeerde knecht” geen goede knecht zou zijn, laat hij dan zijn bekering eens nakijken. Want tenslotte moet een gelovige toch in de vruchten openbaar komen. Een echte gelovige kun je ook kennen aan zijn dagelijkse arbeid.

Zo was het nu ook met Onesimus. Dagelijks was hij in de omgeving van Paulus geweest. Hoelang weet ik niet precies. Maar toch wel lang genoeg voor Paulus om te weten dat de omkering in het leven Onesimus maar niet een zaak was van de buitenkant, maar van het hart.

Daarom kan hij Onesimus ook zo onbevange Filemon aanbevelen.

Hij zou hem nu voor goed terug krijgen. In vers 15 staat „voor eeuwig”. Dat wil zeggen: voor altijd, hier op aarde. Want in de hemel is de knecht vrij van zijn heer. Daar zijn ze allemaal dienstbaar aan die Ene Heere Jezus Christus. Daar zijn geen rangen en standen, zoals deze op aarde gekend worden.

Filemon zou dus op aarde Onesimus terugkrijgen als een goede dienstknecht. „Nu voortaan niet als een dienstknecht, maar meer dan een dienstknecht, namelijk een geliefde broeder; inzonderheid mij, hoeveel te meer dan u, beide in het vlees en in de Heere”.

Paulus wil hier niet mee zeggen, dat Onesimus in het vervolg geen dienstknecht meer zou zijn. Dat zou hij ook wezen. Want door de bekering worden de gewonen burgerlijke verhoudingen niet veranderd. Als een baas bekeerd wordt, dan blijft hij evenwel baas. En als een knecht bekeerd wordt, dan blijft hij knecht.

En toch worden de verhoudingen anders. Men komt in een andere geestelijke verhouding tegenover elkander te staan. Al zijn zij dan in natuurlijk opzicht heer en knecht, in geestelijk opzicht zijn zij „broeders”.

Filemon zou Onesimus terugontvangen als een geliefde broeder. Dat is hij, zegt Paulus, voor mij: (inzonderheid mij). Paulus was met bijzondere geestelijke banden aan Onesimus verbonden. Hij komt daar eerlijk voor uit tegenover Filemon. En als Onesimus nu een geliefde broeder van Paulus is, dan zou hij het ook zeker van Filemon zijn. Want was Paulus alleen met geestelijke banden aan Onesimus verbonden, Filemon was het bovendien ook nog met natuurlijke banden, wat uitgedrukt wordt met deze woorden „hoeveel te meer dan u, beide in het vlees en in de Heere”. Onesimus was nu niet alleen in de Heere aan Filemon verbonden, hij was het bovendien ook nog in het vlees. Want hij was en bleef toch de slaaf, de knecht, het wettige eigendom van Filemon.

Onesimus, eens een onbekeerde knecht, zou nu door Filemon worden terugontvangen als een wedergeboren knecht en als een broeder.

De broederschap waarover Paulus hier spreekt, is een wonderlijke zaak. Zij kan alleen maar recht verklaard worden uit de wedergeboorte.

Ik weet dat er met het woord „broeder” veel gehannest wordt. In kerkelijk opzicht is men gewoon, om elkander „broeders en zusters” te noemen. We hebben daar op zichzelf geen bezwaar tegen. Wij bedienen ons zelf ook wel van deze terminologie, al doen we het zuinig. Niet omdat het op het randje af een verboden zaak zou zijn, maar omdat het zo misleidend werken kan. Want als men zich altijd weer aan hoort spreken al een „broeder en zuster” dan is het gevaar lang niet denkbeeldig dat men er zichzelf ook voor gaat houden, terwijl er geen enkele familieband bestaat.

Want die waarlijk broeders en zusters zijn, hebben op zijn minst allemaal één vader. Dat is in natuurlijk opzicht zo. Dat is in geestelijk opzicht ook zo. Alle ware geestelijke broeders en zusters hebben God tot hun Vader. Want zij zijn uit God geboren. Dat is bij allen door dezelfde Geest geschied. Want

ALLE BEGRIP TE BOVEN (15)

4. De jonge mannen van Cambridge (4).

Zo rustte ik op mijn kennis en ijver. Het licht in mij had nooit daadwerkelijk de wortel van mijn geestelijke zonden in mijn hart ontdekt, noch de eigengerechtigheid, hoogmoed, vleselijke vijandschap, liefde tot de wereld en ongelooft; ook bracht zo'n geloof als ik had niet de kracht en liefde van Christus in mijn ziel, want het bestond uit menselijke wijsheid (in dit geval die van mezelf) en niet uit Gods kracht. Er is heel veel theoretische godsdienst en een rusten in de theorie, maar zeer weinig inwendige ervaring. Als iemand, die uiterlijk losbandig is geweest, het onderwerp wordt van ernstige overtuigingen, dan wordt deze (zeer terecht) bemoedigd. Hem wordt dan geleerd tot Christus te komen en op Hem te vertrouwen enz. Als hij denkt dat hij dit gedaan heeft, of als andere mensen dat denken, wordt hij te vaak bemoedigd, gestreeld en als een leraar behandeld. Een voortdurende ronde van uiterlijke plichten, aandacht voor openbare liefdadigheid enz. wordt vaak het geheel van zijn godsdienst. Maar nu is hij een Christen, zeggen de mensen, hij heeft geen twijfelingen of angsten te gevoelen, die zouden God ontteren. God is zijn Vader; als hij neerslachtig zou zijn, zou hij de godsdienst in discredit brengen. Zo worden mensen opgebouwd, gevuld met voorgewend vertrouwen; daardoor is heel hun godsdienstige leven een gemakkelijke rechte weg en worden ze bijna alleen de uitwendige verzoeken gewaar van een of andere vleselijke zonde; als ze daartegen strijden zijn ze zeer tevreden en kunnen ze met groot vertrouwen bidden. Als ze maar enigszins overwonnen worden verlaat hun in dezelfde mate hun vertrouwen in het gebed en zijn ze niet gerust, totdat een nieuwe plicht, die ze op zich genomen hebben, hun een vernieuwde hoop geeft dat ze recht ten opzichte van God staan.

Dit was mijn gehele godsdienst, behalve dan dat ik niet zover ging als velen deden in het werkdadige, zelfverloochenende deel. Ik vervulde dat gebrek door een zeer duidelijke en nauwkeurige uiteenzetting van de evangelische leerstellingen volgens mijn begrip."

Juist in die tijd was er onder zijn bezoeken van zieken een geval, dat hem interesseerde en verbaasde en dat hij in later jaren kon onderscheiden en verstaan. Een kleermaker uit Hertford, John Johnson, een en dertig jaar oud, werd ziek en zijn vrienden vroegen de jonge Mr. Gilpin om hem te bezoeken. Het was een man met een innemende verschijning, manieren en houding en intelligent in de conversatie. „Maar”, zegt Bernhard, „ik had nog nooit met iemand gesproken, die zo vastbesloten scheen (en toch beleefd bleef) niet over de godsdienst te willen spreken. Zijn opgewektheid van geest maakte, dat hij dacht dat godsdienst een melancholische reflectie was en mogelijk kon hij door zijn intellect uitmaken, dat velen, die een hoogdravende belijdenis uitspreken, veel meer zeggen dan zij werkelijk gevoelen, wat hem misschien afkerig maakt heeft. Ik bemerkte al gauw in hem een neiging om mijn bezoeken te ontlopen en het gebeurde meer dan eens, dat zijn vrouw een verontschuldiging aanbood, dat hij voor mij niet te zien was.

Op een zondagmiddag probeerde ik het weer en werkelijk, ik ontmoette hem bij de deur; dus draaide hij zich om en nodigde mij binnen te komen.

Ik schaam me, als ik denk aan mijn eigen onbekwaamheid in die tijd voor het werk, dat ik zo graag deed. Inderdaad begon ik vaak, met vrees dat ik boven mijn hoogte sprak en om zo te zeggen een God beleed, Die ik zelf niet kende, maar voordat deze vrees kracht verzamelde, of liever om dat te voorkomen, sprak ik weer met vurige ijver en als ik iets met kracht en treffend kon zeggen, kwam ik tot het besluit, dat ik weer iets

goeds gedaan had. Ik verzekerde Johnson nu, dat hij aandacht aan de godsdienst moest besteden, dat het hoogst gevaarlijk was om dit te verzaken, dat het nodig was om in Jezus Christus te geloven, omdat zijn eigen werken hem niet konden behouden. Door zijn antwoorden liet hij zien, dat hij het Bijbellezen verwaarloosd had en zorgeloos en onwetend was. Maar voordat we afscheid namen bleek het, dat sommige dingen die ik gezegd had met enig gewicht op zijn gemoed waren gevallen en nadien was hij vriendelijker en leek hij werkelijk blij mij te zien. Hij had een ontsteking in zijn kniegewricht, dat erger werd en hem later aan zijn bed bond. Maar van die tijd af leek het of hij met meer ernst de Bijbel begon te lezen.

De belangstelling en aandacht van die man verbaasden en bevielen mij. Ik begeerde werkelijk zijn geluk en toch zocht ik mezelf voor hem en anderen liever als een bekwaam predikant te tonen dan dat ik mijn eigen geval en het zijne aldoor voor de Heere neerlegde om licht en leiding van Hem te ontvangen. Begin oktober ging ik naar Pulverbach, om de laatste dagen van mijn zuster Charlotte, aan wie ik erg verbonden was, mee te maken. Het lijkt of Johnson tijdens mijn afwezigheid bezocht is door de machtige hand van God en in een staat van grote onrust gebracht is vanwege zijn zonden en uit vrees, dat hij nooit behouden zou worden. Zijn vrouw liet mij roepen, maar ik was afwezig; ze zonden telkens weer een boodschap en nu dacht Johnson, dat mijn afwezigheid een oordeel van God was vanwege zijn zonden en een teken, dat hij nooit genade zou vinden. Maar zo afgesneden van de hoop op hulp van mijn kant werd hij tot ernstig en aanhoudend gebed gebracht en na enige tijd ervoer hij, dat bemoediging en hoop in zijn geest opsprongen, vergezeld van veel licht in het Woord van God, dat erg dierbaar voor hem werd en dat van toen af aan tot de dag van zijn dood toe zijn blijvende metgezel was.

Toen ik weer thuis kwam ging ik zo spoedig mogelijk naar hem toe. Hij verwelkomde mij zeer hartelijk en vertelde met teerheid en eenvoud de strijd die hij doorgemaakt had, sinds wij elkaar ontmoet hadden en het gelukkige einde ervan. Ik begreep de aard van dit geestelijke werk in zijn hart niet, maar ik herinner mij, dat zijn woorden een zeer diepe indruk van de waarheid in mijn hart nalieten. Toch vervreemden juist deze ervaringen, die hij beschreef en die hem er toe gebracht hadden te gevoelen, dat God bij hem tegenwoordig was, hem enigszins van mij, daar ik geen kennis had aan het geheim van de tegenwoordigheid des Heeren. Ik was er mij van bewust (al wilde ik het zelf voor mezelf nauwelijks weten), dat hij iets beschreef, wat ik niet kon begrijpen, omdat „de natuurlijke mens niet begrijpt de dingen die des Geestes Gods zijn”. Ook al drukte deze overtuiging mij, toch onttrok ik er mij op een of andere wijze bedriegelijk aan door de hardheid van mijn hart, dat ik in mijn eigen ogen rein bewaarde, en behield ik mijn valse vrede.

Het zal niemand verwonderen, dat ik in zo'n gemoedstoestand bij mijn bezoeken de gesprekken zo algemeen mogelijk hield. Ik las hem veel uit de Schrift voor en als hij poogde de diepe gevoelens uit te drukken, die het gevolg waren van zijn overdenking van bijzondere gedeelten, bewonderde ik die zoveel mij mogelijk was, maar nooit onderzocht ik zijn hart, nooit probeerde ik de werking van Gods Geest daar na te gaan, want zelf had ik daar geen kennis aan. Ik luisterde aandachtig naar zijn uitingen van blijdschap en vertrouwen, maar schonk weinig aandacht aan die dingen, die tekenen waren van verbrokenheid van hart en van vernedering voor God. Daar ik mijzelf met moeilijkheden omringd zag en bang was (tot mijn schande), dat hij dit zou ontdekken, liet ik na hem te bezoeken zo vaak als hij mij verwachtte; wegens welk verzuim ik, daar ik er soms in mijn conscientie door gedrukt werd, plichtgevoel weer naar hem toe wilde gaan.

de "kinderen" van God, zijn wedergeboren door de Geest van God. Dat is de Heilige Geest, die van de Vader en de Zoon uitgaat.

Wanneer je nu op aarde een groot gezin hebt, waarin vele natuurlijke broeders en zusters zijn, dan zijn ze allemaal verschillend, en toch hebben zij ook allemaal iets gemeenschappelijks.

Zij gelijken in natuurlijk opzicht op elkaar en niet zelden hebben zij ook geestelijke trekken met elkaar gemeen. Je hoort het dan niet zelden een buitenstaander zeggen: Je hoeft niet te vragen van wie die er een is. Want ze lijken daar allemaal op elkaar. Zo is het nu geestelijk ook. Zij zijn herboren naar het beeld van God. Zij gelijken ook op de oudste broeder, de Heere Jezus Christus. Hij toch is het uitgedrukte beeld van Gods Zelfstandigheid en het afschijnsel van Zijn heerlijkheid.

Kinderen uit één gezin, hebben als het goed is liefde tot de ouders en ook liefde tot elkander. Zij kunnen onder elkander wel eens kibbelen, maar als het er op aan komt, dan kruipt toch altijd weer het bloed waar het niet gaan kan. Zij trekken dan toch weer partij voor elkaar.

In dat ene grote huisgezin van God is het niet anders gesteld. Want zij hebben allemaal liefde tot God en ook liefde tot elkander. En als dat nu beleefd mag worden, dan hebben ze lust om vanuit de liefde de Heere te dienen en ook om elkander te dienen. Dan acht de een zichzelf niet uitnemender dan de ander,

maar dan acht de een de ander uitnemender dan zichzelf. Om in de stijl van onze brief te blijven: Dan staat Paulus niet boven Filemon en Filemon, de baas, niet boven Onesimus, de knecht. Doch dan ziet Paulus tegen Filemon en Onesimus op; en omgekeerd.

Hoe komt dat nu?

Dit komt omdat niemand iets heeft waarop hij zich zou kunnen verheffen boven de ander. Paulus kan zich dan niet op zijn apostelschap beroemen. Want dat hij tot zulk een staat verheven is, is geen vrucht van eigen verdiensten, maar enkel en alleen van genade.

Dan kan ook Filemon zich er niet op beroemen dat hij een welgestelde zakenman is, en bovendien nog een kind van God ook. Want ach, van huis uit was hij toch ook maar een heiden, die niet naar de heere gezocht heeft.

De Heere heeft wel naar hem gezocht, en daarom is hij ook gevonden. Maar dit is dan ook enkel en alleen Gods werk, die daarvoor dan ook alleen alle eer toekomt.

En Onesimus? Paulus en Filemon kijken niet uit de hoogte op hem neer, met de gedachte: Wij waren beter dan jij. En Onesimus kijkt ook niet uit de hoogte op hen neer, met de gedachten: Ik was beter dan jullie. Ach neen, hij zal zich zeker de slechtste en de minste gevoeld hebben. En zo heeft de

grootste Paulus zichzelf ook gevoeld. Mij de minste der broeders..... zo noemt hij zichzelf. Zij zijn "broeders in de armoede". Zij hebben alleen een hemelhoge schuld. Zij zijn ook "broeders in de Heere". Want de Heere heeft voor hen allen Zijn bloed gegeven en hen vrijgekocht. Zodat zij nu vrij zijn van schuld en straf en een recht hebben gekregen op het eeuwige leven.

Zij zijn ook "broeders in de genade". Want zij hebben het allemaal uit genade verkregen en daarom kan niemand zich verheffen.

Wie dat toch doet, beleeft de genade niet. Want de beleving van de genade maakt nooit groot, wel klein. Wat wordt er van deze "broederschap" weinig beleefd. En dit komt, omdat degenen die dan nog in der waarheid broeders zijn, zo ver bij de oudste Broeder vandaan leven, dat is de Heere Jezus Christus. En als men ver bij Hem vandaan leeft, dan zoekt men niet Zijn eer en het welzijn van elkander. Doch dan zoeken allen het "hunne".

Hoe is hier de bede noodzakelijk: Ontwaak, Noordenwind, en kom, gij Zuidenwind, doorwaai mijn hof.... De doorgaande werking van de Heilige Geest is nodig om de "broeders en zusters" te doen zijn, die zij moeten wezen. Dat ons aller bede zij, waar we voor ditmaal mee willen eindigen:

Och schonkt Gij mij de hulp van Uwen Geest.....

Julie aller vriend Ds. H.C.v.d. Ent.

BOEKBESPREKING

Stemmen uit Genève en uit Wittenberg. Van de Stemmen uit Genève verscheen bundel 46, met predikaties van Calvijn over Jeremia, een vervolg en wel van 16:8, 17:14. Calvijn preekte op de hem eigen wijze, onderwijzend en leerzaam. We zouden verschillende gedeelten uit deze preken kunnen aanhalen, maar we zeggen liever: men leze zelf.

De aflevering van de Stemmen uit Wittenberg is de 37e. Zij bevat een vervolg van de Kerkpostillen van Maarten Luther. Zij handelen over verschillende teksten uit de evangeliën van Mattheus, Lukas en Johannes. Het is zeer leerzaam om van de gedachten van deze kerkhervormer kennis te nemen.

De bundels kosten f 4,— per stuk en worden uitgegeven door de Gereformeerde Bibliotheek te Goudriaan. B.

Rustoord

„Repos Ailleurs”

te Driebergen heeft weer kamers vrij voor hen die er uit moeten voor rust, om wat op te knappen. Huiselijke sfeer en geen T.V. of radio. Tel.: 03438-2466

HOTEL

DREYEROORD - OOSTERBEEK

Telefoon 085-333169

Het hotel waar mevrouw zich „uit” - en mijnheer zich „thuis” voelt.

Voor bijbels, boeken en muziek

is **LINDENBERG** uniek!

Grote voorraad
Snelle levering

ook van de allernieuwste uitgaven

Lindenberg's boekhandel

Slaak 4 - 8 (postbus 4209)

ROTTERDAM 16

(Uw bestelling ongefrankeerd: antwoordnummer 77).

Leprozen lijden nameloos...

Jonge lepra-patiënt

Vereenzaamd als ze vaak zijn. Meestal afzichtelijk geworden door deze ziekte. Tallozen zoeken tastend hun weg doordat ze blind zijn geworden. Stompelend, met kapotgelopen voeten op de gloeiend hete grond. Hier is hulp dringend nodig.

U kunt helpen als volgt: voor f 25,— per maand kunt u een patiënt financieel adopteren. Door een gift over te maken voor schoenen, verbandmiddelen, enz. Ook kinderen worden door deze vreselijke ziekte getroffen. U zou hier of in een ander land een kind financieel kunnen adopteren.

Int. Fin. adoptie: L. Slot, Rembrandt. 10, Doorn, 03430-4103.

Int. algemeen l. 't Lam, Mollenburgseweg 48b, Gorinchem. 01830-23604.

**Stichting
reformatische
hulpactie
woord en daad**

Giro 3020900 Velp (G).
Met vermelding: Lepra.

VOOR DE JEUGD

DE REIS VAN PJOTR EN LAMIR

door **E. KUIJT**, paperback f 12,50

Twee Russische jongetjes op een gevaarlijke reis naar hun tante. Zij vertrouwen echter op de Heere God, die hen op een bijzondere manier bewaart.

Een prachtig verhaal dat je in één adem uitleest.

Uitgave van: St. De Ondergrondse Kerk, Huydecoperweg 11, 3701 BP Zeist. Giro: 249300.

Bestellen via: Antw.nr. 80, 3700 VB Zeist, (geen postzegel) Tel. 03404 — 17725.

Vraag ook om onze gratis Nieuwsbrief.

GOMARUS MAVO GORINCHEM

Grote Haarsekade 121, tel. 01830-23899

Wij vragen per 1 augustus 1979

LEERKRACHTEN

voor Engels 18 uur
Frans 27 uur
Muziek 11 uur

Combinatie met Nederlands tot een volledige weektaak is mogelijk. Van sollicitanten verwachten wij, dat zij:

- het Reformatisch onderwijs van harte willen dienen
- bevoegd zijn (of studeren) voor één of meer bovengenoemde vakken.

Inlichtingen worden graag gegeven door de directeur, C. P. Huissen, tel. 01846-4302 of door de adjunct-directeur J. Visser, tel. 01846-4437.

Uw sollicitatiebrief kunt U sturen aan de secretaris van de schoolvereniging, de Heer A. Gideonse, Groot Veldsweer 11, 3371 CA Hardinxveld-Giessendam, gaarne binnen 14 dagen na verschijning van dit blad.

TALRIJKE

DANKBETUIGINGEN

ontvangen wij van hen die ten einde raad één van onze meer dan 40 verschillende kruidenrecepten bestelden, o.a.

eczeem, galsteen galaandoening hoge bloeddruk, hoofdpijn, ischias, koorts, kriebelhoest, laxeer, migraine, vermagering, zenuwen enz. enz.

Alle soorten zijn verpakt in kuren voor een maand

(verzendkosten à f 12,50 inbegrepen).

Vermeld wel duidelijk welke soort U wenst.

NIEUW !!!

De soorten vermagering, zenuwen en vochtafdrijvend. nu ook in tabletvorm
Maandkuur f 15—

Drogisterij SIKKING

Barrevoetestraat 5
Haarlem
Tel. 023 - 312882
Girc 190609

Al onze cliënten, relaties, vrienden en bekenden een gezegend en voorspoedig 1979 toegewenst. Onder dankzegging van het in het afgelopen jaar gestelde vertrouwen hopen wij u in het nieuwe jaar weer van dienst te mogen zijn. In dit nieuwe jaar hopen wij weer diverse nieuwe uitgaven op de markt te brengen.

Deze maand kunt u nog profiteren van de voordeelprijzen:

Handboek der Geschiedenis van het Vaderland. Door mr. G. Groen van Prinsterer, ongewijzigd naar de 3e druk.

Dit werk mogen wij wel één van de belangrijkste werken noemen, welke Groen ons heeft nagelaten. In 2 prachtige banden, voordeelprijs slechts **75,-**, na 31-1-'79 **90,-** compleet, betaling in termijnen mogelijk bijv. 3 x 25,-. Vraag gratis een uitgebreide prospectus aan.

Ds. J. D. Barth, Onze Nederlandse Geloofsbelijdenisgeschriften.

Verklaring van Onze Nederlandse Geloofsbelijdenis, met voorwoord van ds. Chr. v.d. Woestijne, emeritus-predikant der Gereformeerde Gemeenten in Nederland.

Ook is een uitgebreide tekst-, zaken en persoonsregister er bij opgenomen.

448 blz. gebonden in pracht skivertextband met goudopdruk. Prijs slechts **44,95**, na 31-1-'79 **49,95**.

UITGEVERIJ-BOEKHANDEL G. KOOL

STATIONSSINGEL 50, VEENENDAAL 3901 XK, Tel. 08385-13978, Postbus 177 3900 AD, Postgiro 280572.
Bank: Rabobank Veenendaal, Bankrekening 36.51.10.191

PLAATS UW FAMILIEBERICHT IN „BEWAAR HET PAND”

Voor al Uw

- ★ **BOEKEN**
- ★ **BIJBELS en**
- ★ **PSALMBOEKEN**

Beleefd aanbevelend

BOEKHANDEL

VAN LEEUWEN

POSTBUS 39, URK - TELEFOON 05277 - 1783

B.G.G. 05250 - 1531

